

Elizabeth O. Lichtenberger
Alan S. Kaufman

Osnove procenjivanja WAIS-om-IV

Prijevod 2. izdanja

Izdavač

»NAKLADA SLAP«
Dr. Franje Tuđmana 33, 10450 Jastrebarsko
www.nakladaslap.com

Direktor

Biserka Matešić

Glavni urednik

dr. sc. Krunoslav Matešić

Lektor

Žarko Taraš

Prijevod

prof. dr. sc. Lidija Arambašić

Recenzenti

prof. dr. sc. Slavka Galić, Opća županijska bolnica Požega
doc. dr. sc. Anamarija Bogović Dijaković, Klinički bolnički centar Sestre milosrdnice

Elizabeth O. Lichtenberger
Alan S. Kaufman

Osnove

procjenjivanja

WAIS-om-IV

Prijevod 2. izdanja

NAKLADA SLAP

Naslov izvornika

Elizabeth O. Lichtenberger, Alan S. Kaufman: *Essentials of WAIS-IV Assessment*, 2nd ed., John Wiley & Sons, 111 River Street, Hoboken, NJ 07030, (201) 748-6011, 2013.

Copyright © 2013 by John Wiley & Sons, Inc. All rights reserved.
This translation is published under license.

© 2019. Naklada Slap za djelo prevedeno na hrvatski jezik

Sva prava pridržana.

Nijedan dio ove knjige ne smije se reproducirati ni prenositi ni u kakvom obliku niti ikakvim sredstvima, elektroničkim ili mehaničkim, fotokopiranjem, snimanjem ili umnažanjem u bilo kojem informatičkom sustavu za pohranjivanje i korištenje bez prethodne suglasnosti vlasnika prava.

Fotografija na naslovnici: © istockphoto.com/Mikhail Mishchenko

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 001056411.

ISBN 978-953-191-860-2

Grafičko oblikovanje i tisak NAKLADA SLAP, 2019.

Za Nadeen, koja me poznaje još dok sam bio dječak i koja je moja ljubav već 50 godina.

La Bohème, IV. čin

MIMI:

Sono andati? Fingevo di dormire
perchè volli con te sola restare.
Ho tante cose che ti voglio dire,
o una sola,
ma grande come il mare,
come il mare profonda ed infinita.
Sei il mio amor e tutta la mia vita.

MIMI:

*Jesu li otišli? Pretvarala sam se da
spavam da bih bila sama s tobom.
Mnogo toga ti želim reći, ali, ustvari,
želim ti reći samo jedno,
ogromno kao ocean
i isto tako duboko i beskonačno.
Ti si moja ljubav i čitav moj život.*

RODOLFO:

O mia bella Mimi!

RODOLFO:

Oh, lijepa moja Mimi!

MIMI:

Son bella ancora?

MIMI:

Jesam li još uvijek lijepa?

RODOLFO:

Bella come un'aurora.

RODOLFO:

Lijepa kao zora u proljeće.

A.S.K.

Za Hannah

*Prije trinaest godina, samo nekoliko tjedana prije nego što ćeš se roditi, predala sam
izdavaču rukopis prvog izdanja ove knjige.*

*Tijekom godina nakon toga izrasla si u tako krasnu mladu damu na koju sam jako
ponosna.*

Svakoga mi dana izmamljuješ osmijeh i nadahnjuješ me da budem najbolja što mogu.

Hvala ti za ljubav i radost koje mi donosiš svakoga dana tijekom svojih 13 godina.

Volim te.

Mama

SADRŽAJ

	Predgovor seriji knjiga	ix
	Predgovor drugom izdanju	xi
	Zahvale	xv
	O autorima	xvii
Jedan	Uvod i pregled sadržaja knjige	1
Dva	Kako treba primjenjivati WAIS-IV?	53
Tri	Kako treba bodovati odgovore u WAIS-u-IV?	98
Četiri	Tumačenje rezultata u WAIS-u-IV: konceptualni i klinički temelji	119
Pet	Postupno tumačenje rezultata u WAIS-u-IV: korak po korak	150
Šest	Kliničke primjene I: neuropsihološki pristup tumačenju rezultata u WAIS-u-IV i upotreba WAIS-a-IV u procjeni teškoća u učenju <i>George McCloskey, Emily S. Hartz i Katherine Scipioni</i>	216
Sedam	Kliničke primjene II: Dob i inteligencija u odrasloj dobi	254
Osam	Kliničke primjene III: primjena WAIS-a-IV u radu s posebnim skupinama, učinci vježbe i rodne razlike	299
Devet	Prednosti i slabosti WAIS-a-IV <i>Ron Dumont i John O. Willis</i>	333
Deset	Ilustrativni prikazi slučajeva	353
Jedanaest	Početna digitalna prilagodba WAIS-a-IV <i>Tommie G. Cayton, Dustin Wahlstrom i Mark H. Daniel</i>	389
	Popis literature	415

Preporučena literatura	433
Kazalo autora	435
Kazalo pojmova	441
O CD-ROM-u	461

PREDGOVOR SERIJI KNJIGA

U okviru serije knjiga *Osnove procjenjivanja* nastojali smo čitateljima ponuditi knjige u kojima se praktične informacije iznose na najučinkovitiji i najdostupniji način. Knjige iz te serije prikazuju mjerne instrumente u različitim područjima kao što su kognitivno područje te područja ličnosti, obrazovanja i neuropsihologije. Iskusnom kliničaru knjige iz te serije nude sažet, a ipak temeljit prikaz načina svladavanja primjene velikog broja novih i izmijenjenih instrumenata te prikladnu metodu praćenja suvremenih spoznaja o dobro provjerenim i kvalitetnim mjerama. Početnici će tu naći probran skup sviju podataka i tehnika koje im moraju biti pri ruci na početku složena procesa postavljanja psihološke dijagnoze osobe.

Kad god je to bilo prikladno, zajedno sa sustavnim, postupnim smjernicama upotrebljavani su i vizualni sažeti prikazi iznesenoga. Poglavlja su usko usmjerena na određeni sadržaj i sažeta. Teme su izabrane tako da bi se lakše razumjele osnove primjene, bodovanja i tumačenja te kliničke primjene dobivenih rezultata. U svakoj knjizi teorija i istraživanja usko su isprepleteni, ali uvijek zato da bi se poboljšalo kliničko razumijevanje, a nikada radi skretanja s teme ili radi preplavlivanja podacima. Već dugo zagovaramo "inteligentno" testiranje – pojam koji govori o tome da je profil testnih rezultata besmislen sve dok ne oživi pomoću kliničkih opažanja i pronicavog istražiteljskog posla ispitivača stručnjaka. Profile testnih rezultata moramo upotrebljavati da bismo pomogli djetetu ili odrasloj osobi jer, čemu inače služi testiranje? Želimo da ova serija knjiga pomogne našim čitateljima da postanu najbolji mogući inteligentni ispitivači.

U drugom izdanju knjige *Osnove procjenjivanja WAIS-om-IV* autori opisuju suvremen pristup WAIS-u-IV¹, iznimnom instrumentu koji je temeljita, na teoriji zasnovana revizija svoga prethodnika WAIS-a-III. Ova knjiga uključuje sadržaj i pristupe iz dviju prethodnih knjiga koje su Lichtenberger i Kaufman objavili o WAIS-u-III: *Osnove procjenjivanja WAIS-om-III* i *Procjena inteligencije adolescenata i odraslih* (3. izdanje), ali nudi i dinamične nove sustave tumačenja rezultata i prikaz istraživanja koji su inovativni te utemeljeni na teoriji i bogatoj kliničkoj praksi. U drugom izdanju knjige sustav tumačenja rezultata osobito je podignut na višu razinu i to dubinskom anali-

¹ U Hrvatskoj je WAIS-IV-HR objavljen 2019. godine. (nap. ur.)

zom Cattell-Horn-Carollova (CHC) profila za dob od 70 do 90 godina; ti su se profili ranije odnosili na raspon dobi od 16 do 69 godina. Nadalje, u drugo izdanje uključeni su prikazi niza istraživanja s WAIS-om-IV i prikazi tog testa koji su se pojavili tijekom četiri godine od prvog izdanja knjige. Dva poglavlja iz prvog izdanja knjige (George McCloskeyev pristup tumačenju rezultata na WAIS-u-IV koji se temelji na neuropsihološkom procesnom pristupu te Dumontov i Willisov pogled na prednosti i nedostatke WAIS-a-IV) temeljito su izmijenjena, a dodano je novo poglavlje o inovativnom digitalnom obliku WAIS-a-IV (*Q-interactive*TM) koji omogućuje računalnu primjenu testa. U drugom izdanju *Osnove procjenjivanja WAIS-om-IV* prikazana su i najnovija istraživanja o promjenama u četirima indeksima iz WAIS-a-IV koje se zbivaju tijekom životnog vijeka i to pomoću rezultata longitudinalnog istraživanja opisanih u prvom izdanju knjige te pomoću rezultata dvaju transverzalnih novih istraživanja s WAIS-om-IV. Ovo drugo izdanje knjige, zajedno s izmijenjenim CD-ROM-om radi automatizacije Lichtenbergeričina i Kaufmanova sveobuhvatnog sustava tumačenja rezultata i radi prikaza brojnih dodatnih tablica i pomoćnih sredstava za tumačenje rezultata, kliničarima koji redovito procjenjuju adolescente i odrasle ljudi sviju dobi bit će najrecentniji izvor podataka, koji će unaprijediti inteligentno testiranje u današnjem društvu koje se brzo mijenja.

Dr. sc. Alan S. Kaufman i dr. sc. Nadeen L. Kaufman, urednici serije
Centar za proučavanje djece, Medicinski fakultet Yale

PREDGOVOR DRUGOM IZDANJU

Prvo izdanje knjige *Osnove procjenjivanja WAIS-om-IV* objavljeno je 2009. godine, nedugo nakon što je WAIS-IV postao dostupnim 2008. godine. U svom izvrsnom prikazu prvog izdanja naše knjige, Krach (2010) primjećuje da u knjigu nismo uključili rezultate istraživanja iz literature, već smo se oslanjali na istraživanja prikazana u *Priručniku* za WAIS-IV budući da se takva nezavisna istraživanja još nisu bila pojavila. Krach (2010) je podržala našu odluku da što brže objavimo knjigu: “Bolje je da [knjigu *Osnove...*] imamo što brže nakon objave testa nego da godinama čekamo nova, nezavisna istraživanja” (str. 278). No, spomenuta autorica dodaje: “Možda će biti objavljeno drugo izdanje knjige koje će uključivati rezultate novih istraživanja o psihometrijskim karakteristikama i kliničkoj upotrebljivosti WAIS-a-IV kad takva istraživanja budu dostupna.”

I upravo smo to učinili pišući drugo izdanje knjige *Osnove procjenjivanja WAIS-om-IV*. Nekoliko godina nakon objave prvog izdanja knjige provedena su mnoga istraživanja i njih smo uključili u drugo izdanje. Zahvaljujući novim istraživanjima mogli smo temeljitije obraditi suvremene teme poput rodnih i etničkih razlika te uloge Flynnova učinka u sudskim slučajevima povezanim sa smrtnom kaznom te poboljšati naš sustav tumačenja rezultata starijih ljudi. U prvom izdanju knjige, prikazali smo pouzdan sustav tumačenja rezultata s čvrstom teorijskom podlogom Cattell-Horn-Carrolla (CHC) za dob od 16 do 69 godina, ali je način tumačenja profila za dob od 70 do 90 godina bio ponešto slabiji. Sve to izmijenjeno je zahvaljujući inovativnom faktorsko-analitičkom proučavanju WAIS-a-IV (Niileksela, Reynolds i Kaufman, 2012) koje je ponudilo petofaktorsko rješenje utemeljeno na CHC teoriji i to ne samo za dob od 16 do 69 godina, već i za dob od 70 do 90 godina. Pomno smo ispitali svoj sustav tumačenja profila kako bi bio jednako snažan u čitavom dobnom rasponu za WAIS-IV i da bismo naglasili da su tradicionalno četverofaktorsko i na temelju CHC-a izvedeno petofaktorsko rješenje *posve* usklađeni te da nisu odraz različitih pogleda na tumačenje rezultata.

Osim toga, Ron Dumont i John Willis u prvom su izdanju knjige napisali poglavlje o prednostima i slabostima WAIS-a-IV i to prije objave ikakvih istraživačkih rezultata

o WAIS-u-IV. Poglavlje o procesnom tumačenju rezultata u WAIS-u-IV George McCloskey napisao je prije suvremenih spoznaja u području kliničke neuropsihologije. Dumont i Willis znatno su prepravili svoje poglavlje da bi raspravljali o nekoliko suvremenih prikaza testa objavljenih u utjecajnim publikacijama, poput onih Instituta Buros, te da bi u njega uključili svoje veliko kliničko iskustvo u primjeni WAIS-a-IV tijekom posljednjih nekoliko godina. McCloskey je izmijenio svoje poglavlje i uključio još dvije autorice: Emily Hartz i Katherine Scipioni, želeći prikazati dinamičan napredak koji je stalno vidljiv u rastućem području neuropsihološke procjene i intervencije u obradi informacija. Dodali smo i novo poglavlje koje su napisali Tommie Cayton, Dustin Wahlstrom i Mark Daniel, a koje opisuje najnoviju inovaciju povezanu s WAIS-om-IV: digitalni oblik WAIS-a-IV (*Q-interactive™*) zahvaljujući kojemu kliničari mogu primjenjivati WAIS-IV putem iPad-a.

Slijedi popis najutjecajnijih izvora novih informacija, podataka, istraživanja i sažetaka istraživanja koji su utjecali na nastanak drugoga izdanja knjige *Osnove procjenjivanja WAIS-om-IV*:

- *WAIS-IV: klinička upotreba i tumačenje rezultata*, knjiga iz 2010. godine čiji su urednici Weiss, Saklofske, Coalson i Raiford, a koja sadrži prikaze mnogih novih istraživanja s WAIS-om-IV i to na temu roda, etničke pripadnosti, socio-ekonomskog statusa, starenja i Flynnova učinka te kratke upute za primjenu testa i bodovanje rezultata koje su osmislili psiholozi koji su WAIS-IV pripremili za izdavača.
- *Osnove procjenjivanja WMS-om-IV* (Drozdick, Holdnack i Hilsabeck, 2011) i poseban odjeljak *Procjena* o unapređevalom kliničkom tumačenju rezultata u WAIS-u-IV i WMS-u-IV (Frazier, 2011). Oba izvora nude svježe uvide u integraciju WAIS-a-IV i Wechslerova testa pamćenja – četvrto izdanje (WMS-IV)². Ti su testovi zajednički standardizirani, a povijesno gledajući, povezani su konceptualno i klinički, oba je razvio Wechsler i rutinski se zajedno primjenjuju u neuropsihološkoj procjeni odraslih, osobito starijih ljudi. Podaci o integraciji funkcionalne procjene pomoću WAIS-a-IV u radu s posebnim populacijama važni su, npr. za odrasle ljude sa sumnjom na demenciju (Drozdick i Cullum, 2011).
- Niz pažljivo oblikovanih članaka o faktorskoj strukturi WAIS-a-IV uvelike su poboljšali psihometrijsko, teorijsko, praktično i kliničko razumijevanje četverofaktorskog i petofaktorskog rješenja (Benson, Hulac i Kranzler, 2010; Canivez i Watkins, 2010b; Niileksela i sur., 2012; Ward, Bergman i Hebert, 2012).

² U Hrvatskoj je WMS-IV-HR objavljen 2019. godine.

- Tematski broj *Časopisa za psihoedukativnu procjenu (Journal of Psychoeducational Assessment)* posvećen je Flynnovu učinku (Kaufman i Weiss, 2010b). Nakon što je prvo izdanje ove knjige otišlo u tisak, Flynnov učinak postao je iznimno važan u slučajevima smrtne kazne u čitavim Sjedinjenim Američkim Državama. Prema njemu se određuje hoće li osoba koja je počinila ubojstvo živjeti ili umrijeti. Naš prikaz tog važnog društvenog pitanja u drugom izdanju ove knjige temelji se ponajviše na različitim člancima koje su u spomenutom tematskom broju časopisa napisali stručnjaci.
- Autoritativni, objektivni i dobro promišljeni prikazi WAIS-a-IV (Canivez, 2010; Climie i Rostad, 2011; Hartman, 2009; Schraw, 2010).
- Suvremene uredničke knjige o inteligenciji (Sternberg i Kaufman, 2001) i procjeni inteligencije (Flanagan i Harrison, 2012) koje integriraju i tumače najnovija istraživanja i razmišljanja o ključnim pitanjima obrađenima u drugom izdanju knjige *Osnove procjenjivanja WAIS-om-IV*, kao što su rodne razlike, CHC teorija, starenje i inteligencija, kognitivne intervencije sa starijim ljudima, povijesni temelji, etnička pripadnost, procjenjivanje pomoću različitih baterija testova, pristupi tumačenju testnih rezultata utemeljeni na obradi informacija i konfirmatorna faktorska analiza.

Naše najveće razočaranje tijekom pregledavanja istraživanja o WAIS-u-IV i općenito o inteligenciji odraslih tijekom posljednje četiri godine tiče se nepostojanja istraživanja na novim kliničkim uzorcima testiranim pomoću WAIS-a-IV. Iako neka istraživanja opisana u posebnoj odjeljku *Procjena* posvećenom WAIS-u-IV i WMS-u-IV i u knjizi urednika Weissa i sur. (2010) uključuju kliničke uzorke, bolesnici u tim uzorcima jako se preklapaju s bolesnicima iz uzoraka prikazanih u *Priručniku za WAIS-IV*. No, takve nove analize na ranijim uzorcima ipak daju svježije uvide u kliničke uzorke o kojima govorimo u 8. poglavlju.

Unatoč spomenutim ograničenjima u kliničkim istraživanjima s WAIS-om-IV, novo, drugo izdanje ove knjige temeljito je izmijenjen i osuvremenjen tekst koji sadrži prikaze najnovijih, izvrsnih istraživanja, a kliničarima nudi posve nov sustav tumačenja rezultata i CD-ROM. Drugo izdanje knjige uključuje i suvremeno poglavlje o digitalnom obliku WAIS-a-IV (sustav *Q-interactive™*) koje je za ovu knjigu napisano i prije objave *Q-interactive™* platforme.

Elizabeth O. Lichtenberger
 Alan S. Kaufman
 lipanj 2012.

ZAHVALE

Zahvaljujemo pozvanim autorima triju poglavlja koja se pojavljuju u drugom izdanju knjige *Osnove procjenjivanja WAIS-om-IV*: Georgeu McCloskeyu, Emily Hartz i Katherine Scipioni, koji su napisali 6. poglavlje o tumačenju rezultata u WAIS-u-IV utemeljenom na neuropsihološkom procesnom pristupu, Ronu Dumontu i Johnu Willisu, koji su napisali 9. poglavlje o prednostima i manjkavostima WAIS-a-IV te Tommieu Caytonu, Dustinu Wahlstromu i Marku Danielu, koji su napisali 11. poglavlje o posve novom *Q-interactive™*, računalnom pristupu primjeni WAIS-a-IV (6. i 9. poglavlje pažljivo su izmijenjena poglavlja iz prvog izdanja knjige, a 11. poglavlje novo je poglavlje u ovom drugom izdanju). Iznimno smo zahvalni i Mattu Reynoldsu te Chrisu Niilekselu za provedbu najsuvremenije konfirmatorne faktorske analize WAIS-a-IV, što omogućuje tumačenje petofaktorskog CHC modela za starije osobe dobi od 70 do 90 godina; Larryju Weissu za čitanje prvih verzija 1. i 5. Poglavlja, čime je značajno pridonio njihovoj kvaliteti; hvala Diani Coalson i Susie Raiford što su nas opskrbile brojnim najnovijim člancima i prikazima o WAIS-u-IV; Jacku Naglieriju i J. J. Zhuu zbog provođenja analiza nužnih za prilagodbu izmjena u našem novom sustavu tumačenja rezultata te Peggy Alexander, Marquiti Flemming i Sherry Wasserman iz izdavačke kuće Wiley što su nam pružile tako iznimnu podršku i tehničke kompetencije o kakvima se može samo sanjati kad je riječ o izdavačima knjiga.

Osim toga, želimo zahvaliti ljudima koji su nam pomogli u nastanku prvoga izdanja ove knjige: Georgeu McCloskeyu za njegovo poglavlje o neuropsihološkom tumačenju rezultata u WAIS-u-IV, Ronu Dumontu i Johnu Willisu za pomnu procjenu WAIS-a-IV u njihovu poglavlju o prednostima i slabostima tog instrumenta; Clarku Clipsonu i Shelley Lurie za njihove iznimne prikaze slučaja (koji su zadržani i u drugom izdanju); Darielle Greenberg, Jamesu C. Kaufmanu i Davidu Loomisu za njihovu pomoć u istraživanju; Timu Keithu i Jacku Naglieriju za provođenje važnih analiza podataka; mnogim stručnjacima iz izdavačke kuće Pearson za njihovu podršku i uvide (Larryju Weissu, Diani Coalson, J. J. Zhuu, Susie Raiford, Jimu Holdnacku, Paulu Williamsu i Tommieu Caytonu); onima koji su svoje vrijeme i kli-

ničku stručnost posvetili poboljšanju upotrebljivosti *računalnog Asistenta za obradu i tumačenje podataka iz WAIS-a-IV (WAIS-IV Data Management and Interpretive Assistant, WAIS-IV, DMIA)*: Ronu Dumontu, Johnu Willisu, Howellu Gotliebu, Richardu Schereu i Stevenu Migalskom; te Isabeli Pratt iz izdavačke kuće Wiley, koja je od životne važnosti za uspjeh knjiga iz serije *Osnove*.

O AUTORIMA

Dr. sc. Elizabeth O. Lichtenberger licencirana je klinička psihologinja iz Kalifornije i autorica čiji su radovi usmjereni na psihološku procjenu. Osim njezinih sadašnjih profesionalnih uloga, radila je kao pridružena članica fakulteta na Alliant International Sveučilištu u San Diegu te kao istraživačica u Laboratoriju za kognitivnu neuroznanost u Salk institutu za biološka istraživanja u La Jolli u Kaliforniji. Njezin rad u Salk institutu bio je usmjeren na kognitivne i neuropsihološke obrasce funkcioniranja djece s genetskim razvojnim poremećajima. Zahvaljujući svojoj stručnosti u području psihološke, psihoedukacijske i neuropsihološke procjene radi kao konzultantica i predavačica u području psihoedukacijskog testiranja/mjerenja u različitim organizacijama i pruža konzultativne usluge psiholozima pojedincima.

Dr. sc. Lichtenberger autorica je velikog broja knjiga, poglavlja u knjigama te članaka o procjenjivanju i mjernim instrumentima, uključujući sljedeće publikacije: *Procjena inteligencije adolescenata i odraslih (3. izdanje)*, *Osnove pisanja izvještaja/nalaza o procjeni*, *Osnove procjenjivanja KABC-om-II*, *Osnove procjenjivanja WIAT-om-II® i KTEA-om-II*, *Osnove kognitivnog procjenjivanja KAIT-om i drugim Kaufmanovim mjerama*, *Osnove procjenjivanja WAIS-om-III*, *Osnove procjenjivanja WMS-om-III*, *Osnove procjenjivanja WPPSI-om-III i Osnove procjenjivanja WISC-om-III i WPPSI-om-R*. Osim toga, bila je urednicom brojnih knjiga i časopisa. Na primjer, bila je konzultativnom urednicom 2. izdanja *Enciklopedije o posebnom školovanju: literatura o školovanju djece i odraslih invalida te drugih iznimnih skupina djece i odraslih*, a trenutačno je članica uređivačkog odbora časopisa *Psihologija u školama (Psychology in the Schools)*.

Dr. sc. Alan S. Kaufman, vodeći stručnjak u području testiranja inteligencije, redoviti je profesor kliničke psihologije u Centru za proučavanje djece pri Medicinskom fakultetu Sveučilišta Yale. Njegove knjige, testovi i pristup testiranju inteligencije utjecali su na kliničko procjenjivanje širom svijeta. Nastali pod mentorstvom Davida Wechslera i Roberta Thorndikea, testovi koje je dr. sc. Kaufman konstruirao zajedno sa svojom suprugom Nadeen (npr. KABC-II i KTEA-II) i njegov pristup tumačenju testnih rezultata spoj su psihometrijskog, teorijskog i kliničkog stajališta. Alan i Nadeen urednici su serije izdanja *Osnove psihološkog procjenjivanja* izdavačke kuće Wiley.

UVOD I PREGLED SADRŽAJA KNJIGE

UVOD

Područje procjenjivanja, osobito procjene inteligencije, iznimno je napredovalo posljednjih nekoliko desetljeća. Razvijeni su novi testovi za procjenu kognitivnih sposobnosti, a stariji testovi inteligencije izmijenjeni su tako da zadovolje potrebe stručnjaka koji ih upotrebljavaju. Postoji nekoliko dobrih izvora s prikazima najvažnijih mjera kognitivnih sposobnosti (npr. Flanagan i Harrison, 2012; Naglieri i Goldstein, 2009; Sattler, 2008), ali novi i izmijenjeni instrumenti brzo se množe i često je teško pratiti pojavu novih instrumenata, a kamoli znati kako ih treba primjenjivati te bodovati i tumačiti dobivene rezultate. Jedan od ciljeva ove knjige jest da bude lako upotrebljiv izvor podataka onima koji žele naučiti osnove o *Wechslerovu testu inteligencije za odrasle – četvrto izdanje* (*Wechsler Adult Intelligence Scale – Fourth Edition*, WAIS-IV) i to na izravan, razuman i sustavan način.

Knjiga *Osnove procjenjivanja WAIS-om-IV* zamišljena je kao štivo koje se lako čita. Teme koje knjiga pokriva uključuju primjenu WAIS-a-IV, bodovanje i tumačenje rezultata te njihovu upotrebljivost. U svakom poglavlju nalaze se okviri “Brze smjernice”, “Oprez!” i “Ne zaboravite!” u kojima su istaknute najvažnije teme i to radi lakšeg snalaženja. Na kraju svakog poglavlja nalaze se pitanja koja će vam pomoći u učvršćivanju pročitana. Informacije ponuđene u ovoj knjizi pomoći će vam da što bolje shvatite najnovije mjere u obitelji Wechslerovih testova te da postanete kompetentnim procjenjivačem pomoću WAIS-a-IV i kliničarem.

POVIJEST I RAZVOJ

Prvi mjerni instrument koji je konstruirao David Wechsler pojavio se na tržištu 1939. godine. Međutim, povijest testiranja inteligencije počela je nekoliko desetljeća prije toga, krajem 19. stoljeća, i ponajviše je povezana s procjenom inteligencije djece ili zaostalih odraslih ljudi. Sir Francis Galton (1869, 1883) proučavao je odrasle ljude i zanimala ga je darovitost kad je razvio ono što se često smatra prvim sveobuhvatnim

testom za mjerenje inteligencije pojedinca, a sastojao se od osjetilno-motoričkih zadataka (Kaufman, 2000b). No, unatoč Galtonovoj ulozi oca pokreta testiranja (Shouksmith, 1970), on nije uspio konstruirati pravi test inteligencije. Pokazalo se da su njegove mjere jednostavnog vremena reakcije, jačine stiska ili oštine vida pokazatelji osjetilnih i motoričkih sposobnosti, vještina koje su slabo povezane s mentalnim sposobnostima i koje su jako udaljene od vrste zadatka od kojih se sastoje suvremeni testovi inteligencije.

BINET-SIMONOVE LJESTVICE

Alfred Binet i njegovi suradnici (Binet i Henri, 1895; Binet i Simon, 1905, 1908) stvorili su zadatke kakvi postoje još i danas i to u većini testova inteligencije za djecu i odrasle. Binet (1890a, 1890b) uglavnom je proučavao djecu. Počevši sa sustavnim opažanjem razvoja svojih dviju kćeri, Madeleine i Alice, Binet je zaključio da jednostavni zadaci kakve je primjenjivao Galton ne razlikuju djecu i odrasle. Godine 1904. ministar javnoga obrazovanja iz Pariza uključio je Bineta u komisiju čiji je zadatak bio pronaći način razlikovanja normalne od zaostale djece. "Iznenadnoj" pojavi Binet-Simonove ljestvice za procjenu inteligencije 1905. godine prethodilo je petnaest godina kvalitativnih i kvantitativnih istraživanja individualnih razlika u dječjoj dobi, zajedno s oblikovanjem puno teorija o mentalnoj organizaciji i s razvojem specifičnog skupa složenih, visokorazinskih testova za mjerenje tih razlika (Murphy, 1968).

Ljestvica iz 1908. godine prva je uključivala dobne razine i to od 3 do 13 godina. Ta važna modifikacija proizašla je iz Binetova i Simonova neočekivana otkrića da je njihovom ljestvicom iz 1905. godine moguće postići mnogo više od svrstavanja djeteta na jednu od tri razine mentalne zaostalosti: kreten, imbecil i idiot (Matarazzo, 1972). Međutim, sve do revizije ljestvice 1911. godine, Binet-Simonov sustav nije omogućavao procjenu inteligencije starijih adolescenata i odraslih. Ljestvica je tada proširena na dob od 15 godina i uključivala je pet testova za odrasle koji se nisu bodovali (Kite, 1916). Ti pridodani testovi nisu stvarani s takvim žarom kakav je obilježavao konstrukciju testova za djecu, a najvažnija primjena spomenute ljestvice bila je za djecu školske dobi (Binet, 1911).

Mjerenje inteligencije odraslih, osim onih mentalno zaostalih, bilo je gotovo posve zanemareno. Međutim, Binet je prepoznao širu primjenljivost Binet-Simonovih testova za različite svrhe u procjenjivanju djece i to neposredno prije svoje prerane smrti 1911. godine, kad je "počeo predviđati brojne vrste upotrebe testova u dječjem razvoju, obrazovanju, medicini i u longitudinalnim istraživanjima namijenjenim predviđanju profesionalnoga razvoja djece različitih intelektualnih mogućnosti" (Matarazzo, 1972, str. 42).

TERMANOV STANFORD-BINETOV TEST

Lewis Terman bio je jedan od nekoliko ljudi iz Sjedinjenih Američkih Država koji su preveli Binet-Simonovu ljestvicu i prilagodili je za upotrebu u SAD-u. Terman je objavio "probnu" reviziju te ljestvice (Terman i Childs, 1912) četiri godine prije pojave njegove mukotrpno konstruirane i pažljivo standardizirane Stanfordske revizije i proširenja Binet-Simonove ljestvice za procjenu inteligencije (Terman, 1916). Taj test, uskoro poznat pod jednostavnim imenom Stanford-Binetov test, bio je prekretnica, razdvojio je suprotstavljene testove koje su ranije konstruirali Goddard, Kuhlmann, Wallin i Yerkes. Termanov uspjeh nedvojbeno je posljedica uvažavanja praktičara čiji je zahtjev za "sve preciznijim dijagnozama...postavio važno pitanje smještanja testova u ljestvicu i preciznog vrednovanja djetetovih odgovora." (Pintner i Paterson, 1925, str.11)

Prema Termanovu (1916) mišljenju, testovi inteligencije ponajviše su korisni u otkrivanju mentalne zaostalosti ili superiornosti djece i u prepoznavanju "slaboumnosti" odraslih. Spomenuti je autor citirao brojna istraživanja provedena na delinkventnim adolescentima i odraslim zločincima koja su sva govorila o visokom postotku mentalno zaostalih maloljetnih delinkvenata, zatvorenika ili prostitutki i zaključio da "ne postoji istraživač koji nijeće strahotnu ulogu mentalne zaostalosti u nastanku poroka, zločina i delinkvencije" (str. 9). Terman je vidio i mogućnost upotrebe testova inteligencije u radu s odraslima, a radi utvrđivanja "profesionalne spremnosti", ali ponovno je isticao važnost "psihologa koji će izdvojiti nesposobne" ili "odrediti najmanji mogući 'kvocijent inteligencije' nužan za uspjeh u svakom od vodećih zanimanja" (str. 17).

Možda zbog tog naglaska na procjenjivanju djece ili zbog bavljenja nižim krajem distribucije inteligencije, Terman (1916) nije upotrebljavao strogu metodologiju pri konstrukciji svojih zadataka namijenjenih odraslima. Testovi za mlade od 14 godina primijenjeni su na razmjerno reprezentativnom uzorku od otprilike 1.000 djece i mladih adolescenata. Radi proširenja ljestvice na stariju dob, prikupljeni su podaci od 30 poslovnih ljudi, 50 srednjoškolaca, 150 delinkventnih adolescenata i 150 nezaposlenih muškaraca. Na temelju distribucije frekvencija mentalne dobi samo 62 odrasle osobe (30 poslovnih ljudi i 32 srednjoškolca starija od 16 godina), Terman je podijelio krivulju u tri kategorije mentalne dobi (MD): 13 do 15 (inferiorni odrasli), 15 do 17 (prosječni odrasli) i više od 17 (superiorni odrasli).

TESTOVI NASTALI U PRVOM SVJETSKOM RATU

Područje procjenjivanja inteligencije odraslih ljudi brzo je napredovalo u Prvom svjetskom ratu, a osobito nakon što su se 1917. godine Sjedinjene Američke Države uključile